

Kollektiv säkerhet – prio ett

Folkrättsligt oantastligt att frysa somaliasvenskarnas tillgångar enligt folkrättsexperten Fredrik Stenhammar

Frysningen av somaliasvenskarnas tillgångar var inget brott mot folkrätten. De som kritiserar beslutet undergräver FN-sanktionernas legitimitet enligt Fredrik Stenhammar, doktorand vid Juridiska institutionen, Stockholms universitet. Den 4 september försvarade han sin avhandling om riktade ekonomiska sanktioner.

Riktade ekonomiska sanktioner innebär att FN fryser bankkonton och andra privata tillgångar för personer som säkerhetsrådet anser hota freden. Före den 11 september fanns en utbredd positiv inställning till riktade ekonomiska sanktioner. Det sågs som ett effektivt sätt att komma åt misshagliga personer utan att använda våld och utan att tredje man kommer till skada. Men i kölvattnet av det USA-ledda kriget mot terrorismen har åtgärden kommit att ifrågasättas allt oftare.

Kritiken saknar grund enligt Fredrik Stenhammar som menar att riktade ekonomiska sanktioner ska betraktas som en åtgärd i en krigssituation.

– Kritikerna utgår ifrån de mänskliga rättigheter som gäller under fredstid, men lika lite som man kan bedöma ett bombanfall utifrån vad som gäller enligt fredstida mänskliga rättigheter kan man använda en sådan måttstock på riktade ekonomiska sanktioner. Det handlar om två separata regelverk som på viktiga punkter är helt oförenliga med varandra, säger Fredrik Stenhammar.

Fredrik Stenhammar visar att FN-sanktioner historiskt inte bara har riktats mot FN:s medlemsstater utan även icke-medlemsstater och territorier som folkrättsligt sett inte är att betrakta som stater. Följaktligen kan även andra icke-statliga aktörer, till exempel organisationer eller individer, utsättas för sanktioner enligt Stenhammar. Till skillnad från medlemsstaterna har dessa inte ingått något avtal med FN. När FN ingriper med sanktioner mot en organisation eller icke-stat är det inte till följd av något avtalsbrott från den andra partens sida. Stenhammar menar att FN begär en ensidig rättshandling och att som sådan kan sanktionen jämföras med en krigsförklaring i den traditionella folkrätten.

Är man med i leken får man leken tåla, anser Fredrik Stenhammar, doktor i folkrätt vid Juridiska institutionen.

Finns det inte risk för att säkerhetsrådet missbrukar sin makt?

– Jovisst, men man har gett säkerhetsrådet möjligheten att använda krigets lagar när det så passar. 1945 ansåg man att det krävdes för att förhindra ett tredje världskrig.

I krigstid kan man enligt folkrätten använda begreppet fiende. En fiende kan bli utsatt för icke-våldsamma stridsåtgärder. Men man behöver inte ha gjort något brottsligt eller klandervärd för att klassas som fiende och det finns därför ingen rättslig grund för en domstolsprövning.

– Till exempel hade Storbritannien under andra världskriget ett legitimt intresse av att hindra tyskar boende i landet från att ekonomiskt bidra till de tyska krigsansträngningarna. Alltså fryses tyska personers tillgångar utan att de hade begått något brott, förklarar Fredrik Stenhammar.

Av liknande skäl som Storbritannien hade rätt att frysa tyskars tillgångar hade FN rätt att frysa somaliasvenskarnas ekonomiska tillgångar enligt Fredrik Stenhammar: Deras medverkan i

banksystemet al-Barakat är inte brottsligt. Men eftersom säkerhetsrådet hävdar att al-Barakat är en täckmantel för stöd till al-Qaida – att jämställa med en fientlig organisation – kan även somaliasvenskarna svartlistas och träffas av riktade FN-sanktioner.

EG-domstolen delar inte Fredrik Stenhammars uppfattning. I ett beslut den 3 september underkände domstolen den EG-rättsliga implementeringen av de riktade sanktionerna mot al-Barakaat.

– Detta har inga omedelbara konsekvenser för den folkrättsliga bedömningen men kommer säkert att få stora praktiska och politiska konsekvenser, säger Fredrik Stenhammar och tillägger att domen inte tar tillräcklig hänsyn till folkrätten i allmänhet och det kollektiva säkerhetssystemets särart i synnerhet.

– Ur FN-perspektiv anser jag att EG-domstolens dom är olycklig. Man må ogilla enskilda beslut, men vill man ha ett kollektivt säkerhetssystem får man acceptera vissa otrevliga åtgärder.

Arbets-skadesystemet kartlagt

I en nyutkommen avhandling visar Mia Carlsson hur förändringar i en del av det svenska arbets-skadesystemet kan få återverkningar i andra delar på ett sätt som är oförutsett. Det kan få stor betydelse för både administratörer och enskilda.

– Bitvis använder lagstiftaren likartade begrepp med olika innebörd vilket lätt leder till förvirring och rättsosäkerhet, säger Mia Carlsson.

Det svenska arbets-skadesystemet kännetecknas av att det grundläggande skyddet är offentligt administrerat och finansierat huvud-

sakligen genom arbetsgivar- och egenavgifter. Därutöver tillkommer ersättningar organiserade via avtal mellan arbetsmarknadens parter. Systemet regleras av både offentlig och privat rätt och lagstiftningen förändras kontinuerligt av ideologiska och konjunkturmässiga skäl, vilket bidrar till dess komplexitet.

En målsättning är att alla arbets-skador ska ersättas oavsett hur eller i vilken form de har uppstått. I sin avhandling visar Mia Carlsson att vissa skador som inte leder till bestående arbets-förmåga riskerar att falla mellan stolarna; förändringar i underliggande system har fått ef-

ferer även i de skadeståndsrättsligt grundade ersättningssystemen. Detta är ett av många exempel i avhandlingen på hur arbets-skadesystemets delar påverkar varandra.

Avhandlingen sammanbinder skadeståndsrättslig teoribildning med en konkretiserad tillämpning av arbets-skaderegler, varför framställningen har relevans för personskadeståndens utveckling i stort.

Disputationen sker den 23 september klockan 10.00 i sal G Åhrreniuslaboratorierna.

Ge hemlösa juridisk hjälp

Projekt Situation Stockholm är ett samarbete mellan Juridiska Föreningen vid Stockholms universitet och Situation Stockholm. Verksamheten går ut på att erbjuda hemlösa grundläggande juridisk rådgivning till exempel vid kontakt med myndigheter. Det är vanligt med frågor om skuldsättning, familjerätt och socialrätt men även andra rättsområden aktualiseras. Alla rådgivare är juridikstudenter vid Stockholms universitet. Till hösten behövs ytterligare en rådgivare. Vill du veta mer? Kontakta Johan Jansson på joja3365@student.su.se.

Betygskriterier nytt i utbildningen

Från och med den 1 juli 2008 införs lärandemål på juristutbildningens samtliga kurser. Samtidigt införs betygskriterier och en möjlighet att bli examinerad enligt den sju gradiga målrelaterade betygsskalan.

– Lärandemålen och betygskriterierna ska öka förutsägbarheten för studenterna. De ska redan innan en kurs börjar känna till vad som förväntas av dem för att få ett visst betyg, förklarar Christer Silfverberg, utbildningsansvarig vid Juridiska fakulteten.

Lärandemålen för kursen finns i kursplanen. Christer Silfverberg räknar med att betygskriterierna ska finnas i den kursbeskrivning som tillhandahålls vid kursstart och på kursens webbsida. Mer om lärandemål och betygskriterier går att läsa i dokumentet Nyheter i juristutbildningen (Bologna) som finns på Juridicum's startsida www.juridicum.su.se under rubriken Just nu på Juridicum.

Eventuella frågor kan ställas till Christer Silfverberg, Mona Åstrand Taylor, Bengt Johansson eller Ronnie Eklund. Kontaktuppgifter finns på Juridicum's hemsida.

Den som vill bli betygssatt enligt den sju gradiga betygsskalan istället för den gamla, fyr gradiga. Juridicum i Stockholm är den enda juridiska fakulteten i Sverige där detta är möjligt, inte heller är den särskilt vanlig utomlands. Det kan därför, enligt Christer Silfverberg, vara svårt för en arbetsgivare att bedöma kompetensen hos en nyutexaminerad jurist med sju gradiga betyg, särskilt om endast vissa kurser är bedömda enligt den sju gradiga betygsskalan medan andra kurser är bedömda enligt den fyr gradiga.

– Enda skälet som jag ser att välja den sju gradiga skalan är om man anser sig vara särskilt duktig på en kurs och därför tror att man kan få sitt AB spetsat, säger Christer Silfverberg.

Du måste anmäla att du vill använda den sju gradiga skalan senast fem arbetsdagar före tentan. Risken finns alltså att resultatet inte motsvarar dina egna förväntningar.

Kön avgör inte vårdnadstvist

Men retorisk förmåga kan vara en fördel enligt professor Johanna Schiratzki

Det är inte föräldrarnas kön som avgör vem som får vårdnaden av barn i en vårdnadstvist utan vem av föräldrarna som har tagit mest hand om barnet. Det menar Johanna Schiratzki i boken *Mamma och pappa inför rätta* som kommer ut i höst på Lustus förlag.

En grundläggande princip i ett rättsamhälle är att rättsapparaten inte ska bedöma dig utifrån vem du är utan vad du gör.

– Men ibland förekommer det att föräldrar tror att det inte spelar någon roll vad han eller hon gör i en vårdnadstvist eftersom domstolen ändå dömer utifrån kön. Den föreställningen är felaktig, hävdar Johanna Schiratzki, professor vid Juridiska institutionen, Stockholms universitet.

På det stora hela tycker Schiratzki att rättsapparaten i vårdnadstvister fungerar väl. Men visst finns det problem. Domstolarna tenderar att fokusera på föräldrarnas prestation under den muntliga förhandlingen. Schiratzki befärar att den förälder som är bra på att tala för sig har större chans att vinna målet medan annan viktig information, till exempel socialförvaltningens utredning, riskerar att hamna i skymundan.

När domstolen ska avgöra en vårdnadstvist är det inte jämställdhet som ska vara ledstjärnan utan barnets bästa. I boken gör Schiratzki en genomgång av vårdnadstvister i hovrätterna. Det visar sig att den avgörande frågan för hovrätternas bedömning av barnets bästa är vilken förälder som tillbringar mest tid med barnet. Samtidigt finns en viss skönsmässighet i domstolarnas bedömning enligt Schiratzki; domstolarna diskuterar även förvärvsarbete som en aspekt av barnets bästa.

– Vad det beror på vet vi inte, kanske anser

man att det är bra för barn med föräldrar som är förankrade på en arbetsplats.

Att mamman oftare får vårdnaden om barnet än pappan beror alltså inte på hennes kön utan på att hon har tillbringat mest tid med barnet. Varför det är så är det ingen som riktigt kan svara på enligt Schiratzki.

I boken hänvisar hon till beteendevetenskaplig forskning som pekar på att det inte rör sig om något medvetet val från föräldrarna. Att till exempel mamman stannar hemma med sjukt barn istället för pappan är ett av alla små beslut som kan tyckas rationellt vid det tillfälle som beslutet fattas. Men de små besluten utgör en del av ett större mönster som den enskilde inte kan urskilja. Johanna Schiratzki stödjer teorin att det är detta mönster som leder till att mamman fortfarande bär huvudansvaret för omsorgen av barnet medan pappan är den försörjningsansvarige.

Johanna Schiratzki understryker att i de allra flesta fall kommer föräldrarna överens om hur barnen ska ha det utan att rättsapparaten behöver blanda sig i. Men lagstiftningen saknar för den skull inte betydelse. Inom forskningen brukar man tala om förhandlingar i ”lagens skugga”, det vill säga föräldrarna anpassar sina krav gentemot varandra utifrån en föreställning om hur domstolen skulle avgöra tvisten. Schiratzki hoppas att boken kan bidra till att föräldrar slutar fatta beslut utifrån felaktiga föreställningar om att domstolarna tar hänsyn till de tvistandes kön i sina domar.

En pappa som tar stor del av omsorgsansvaret har goda chanser att vinna en vårdnadstvist enligt Schiratzki.

FRA-blogg kan bli avhandling

Mark Klamberg, doktorand i folkrätt vid Juridiska institutionen, har en blogg. Sedan i augusti har den flera gånger rankats som den mest länkade bloggen i Sverige av bloggportalen knuff.se.

Varför har du en blogg?

– Ursprungligen var den ett arkiv för mina publicerade artiklar. Men på senare tid har den allt mer kommit att syfta till opinionsbildning och folkbildning inom olika frågor.

Beskriv innehållet.

– Det är en blandning av juridik, politik, teknik och matematik.

Oj, det var brett! Hur kan du som jurist behandla så många olika discipliner?

– Jag skriver mycket om FRA-lagen och det lockar besökare till min blogg; många av dem är forskare och experter inom andra områden än juridik. Tack vare deras kommentarer på mina blogginlägg har jag lärt mig mycket nytt.

Vem är det som skriver på din blogg; är det forskaren eller folkpartisten Mark Klamberg?

– Både och, men jag är nogg med att det framgår om jag torgför en politisk åsikt eller gör en juridisk analys. I Sverige har akademiker ingen tradition av att delta i samhällsdebatten jämfört med till exempel USA. Akademiker förväntas vara neutrala. Det är synd för jag menar att akademiker kan spela en viktig roll i samhället genom att de besitter både kunskaper och åsikter.

Vad har bloggen gett dig personligen?

– Bloggosfären är som en stor studiecirkel; jag lär mig mycket av besökarna. Jag har kunnat utöva inflytande i debatten. Bloggandet kring FRA-lagen har gett mig ett nytt perspektiv på juridiken. Få jurister har gett sig in i debatten och det tror jag beror på att frågan faller mel-

lan olika rättsområden. Ingen har en helhetsbild över vilka konsekvenser lagen får och det är därför lagen har varit möjlig att driva igenom. Det behövs en ny rättsvetenskaplig disciplin, försvarsunderrättelserätt, för att lagstiftningen ska bli begriplig.

Jag överväger faktiskt att byta avhandlingsämne och skriva om FRA-lagen istället. Genom mina blogginlägg och svaren jag har fått på dem är halva jobbet redan gjort.

Men bloggandet ger väl ingen fördel för en forskare i tjänstetillsättningar och forskningsanslag?

– Nej, men jag välkomnar en förändrad syn i forskarsamhället på detta. Jag drar gärna en parallell mellan att bli länkad från andra bloggar och att bli citerad i akademiska skrifter. Att forskare från andra discipliner länkar till en blogg borde ge viss tyngd åt den som driver bloggen. För övrigt kan andra forskare i rättsvetenskap granska blogginläggens vetenskapliga värde när det blir aktuellt att bedöma forskaren.

Mark Klambers blogg finns på: www.klamberg.blogspot.com

Immaterialrättstävling i Stockholm

Under vårterminen gick ett antal studenter specialkursen immaterialrättsprocess med mootcourt. Studenterna har fått träna på de moment som ingår i genomförandet av ett immaterialrättsligt mål: stämning, svarsinlagor, bevisning och muntligt förfarande. Några av de bästa kursdeltagarna kommer nu under hela hösten delta i en nordisk tävling i immaterialrättsprocess med start vecka 37.

Tävlingens sorten cirkulerar mellan deltagarländerna Danmark, Finland, Norge och Sverige. Förra året var Danmark värd. I år är det Sveriges tur. Finalen går av stapeln den 19 december i Högsta domstolen, Stockholm.

Tävlingen handlar om ett case där två parter tvistar inför en skiljedomstol om den ena parten har gjort varumärkesintrång och begått avtalsbrott. Caset är konstruerat av patenträttsråd Per Carlson, professor Marianne Levin och jur. dr Richard Wessman.

Fram till finalen kommer lagen att processa mot varandra, både som kalande och som svarande. Det svenska laget har till sin hjälp två advokater med immaterialrätt som specialområde.